

# ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ SLAPP: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΓΩΓΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο παρόν άρθρο αναλύεται το φαινόμενο των στρατηγικών αγωγών κατά της συμμετοχής του κοινού ή αλλιώς Strategic lawsuits against public participation (SLAPP), οι οποίες στοχεύουν πρωτίστως στον εκφοβισμό των εναγομένων και την οικονομική τους εξουθένωση. Λαμβάνοντας υπόψη πως η πρακτική αυτή παραβιάζει το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, πολλές έννομες τάξεις έχουν προχωρήσει στη θέσπιση νομοθεσίας, η οποία παρέχει την απαιτούμενη προστασία στα πρόσωπα κατά των οποίων ασκούνται τέτοιες αγωγές, λόγω της συμμετοχής τους στον δημόσιο διάλογο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, αν και καθυστέρησε αρκετά να συνειδητοποιήσει την απειλή του φαινομένου SLAPP, πλέον οργανώνει και αυτή το απαιτούμενο νομικό πλαίσιο προστασίας, το οποίο θα υιοθετηθεί και από τα κράτη-μέλη της.

**Μαρία-Σταυρούλα  
Σιαχάμη**

Υποψήφια Διδάκτωρ  
Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

## ABSTRACT

This article analyzes the phenomenon of Strategic lawsuits against public participation (SLAPP), which primarily aim at intimidating defendants and their financial exhaustion. Given that this practice violates the right to freedom of expression, many countries have enacted legislation that provides the necessary protection to persons against whom such actions are brought, due to their participation in public debate. The European Union, although it has been long enough to realize the threat of the SLAPP phenomenon, is now organizing the required legal framework for protection, which will also be adopted by its Member States.

## I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Στρατηγικές αγωγές κατά της συμμετοχής του κοινού ή αλλιώς Strategic lawsuits against public participation (SLAPP) χρησιμοποιούνται συνήθως κατά ατόμων, που έχουν ενεργό ρόλο στην προστασία του δημοκρατικού πολιτεύματος και του κράτους δικαίου και συμμετέχουν στον δημόσιο διάλογο. Πρόκειται κυρίως για δημοσιογράφους, ακτιβιστές, ακαδημαϊκούς ή μέλη Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, οι οποίοι, λόγω της κριτικής που ασκούν, έρχονται αντιμέτωποι με την πρακτική αυτή<sup>1</sup>. Στη θέση των εναγόντων συνήθως βρίσκονται εταιρείες, επιχειρηματίες, ακόμα και κυβερνητικά όργανα. Σκοπός αυτών των αγωγών δεν είναι η δικαίωση εντός των δικαστικών αιθουσών, αλλά ο εκφοβισμός όσων ασκούν κριτική μέσω της ηθικής και οικονομικής εξουθένωσής τους<sup>2</sup>. Βασικό χαρακτηριστικό αυτών των καταχρηστικών αγωγών, των οποίων οι αξιώσεις είναι κατά κανόνα αβάσιμες ή παράλογες, αποτελεί η διαφορά ισχύος και οικονομικών πόρων μεταξύ του ενάγοντος και του εναγόμενου. Οι αγωγές αυτές συνιστούν μία έμμεση παραβίαση του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης, για αυτό και πολλές έννομες τάξεις, όπως οι Η.Π.Α. και ο Καναδάς έχουν προβεί στη θέσπιση νομοθετημάτων που προστατεύουν τους εναγομένους σε περίπτωση που ασκηθεί εναντίον τους κάποια αγωγή SLAPP, εξαιτίας της συμμετοχής τους στον δημόσιο διάλογο. Στην Ευρώπη η κατάσταση δεν είναι η αναμενόμενη, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει καθυστερήσει αρκετά να συνειδητοποιήσει την απειλή της πρακτικής SLAPP και τις δυσμενείς συνέπειες αυτής για τη δημοκρατία και τα δικαιώματα. Έπρεπε να συμβούν ορισμένα δυσάρεστα περιστατικά, όπως η δολοφονία της δημοσιογράφου Daphne Caruana Galizia τον Οκτώβριο του 2017 στη Μάλτα, για να ξεκινήσει και στον ευρωπαϊκό χώρο μια υπερεθνική νομοθετική διαδικασία, η οποία θα παρέχει ένα επαρκές πεδίο προστασίας κατά των καταχρηστικών και κακόβουλων αγωγών, σεβόμενη την αρχή του κράτους δικαίου και το δημοκρατικό πολίτευμα.

## II. Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ SLAPP ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

### 1. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΙΑΣ ΑΓΩΓΗΣ SLAPP

Όπως προαναφέρθηκε, ο όρος SLAPP αφορά σε αβάσιμες αγωγές ή μηνύσεις, οι οποίες κατατίθενται από κάποιο ισχυρό πρόσωπο ή οργανισμό (π.χ. μια επιχείρηση ή ένα υψηλά ιστάμενο δημόσιο πρόσωπο) ενάντια σε μη κυβερνητικά πρόσωπα ή οργανισμούς που εκφράζουν κριτική σχετικά με κάποιο ζήτημα κοινωνικού ή πολιτικού ενδιαφέροντος. Ο όρος αυτός εισήχθη από δύο Αμερικανούς μελετητές και συγκεκριμένα από τον καθηγητή George Pring και την καθηγήτρια Penelope Canan, ενώ ενσωματώθηκε στη νομική πρακτική κατά τις δεκαετίες 1980-1990<sup>3</sup>. Σκοπός των SLAPPs είναι να αποτρέψουν τους πολίτες από το να ασκούν τα πολιτικά τους δικαιώματα ή να τους τιμωρήσουν που το έκαναν, θέλοντας να δείξουν πως υπάρχει τίμημα για την ανοιχτή πολιτική έκφραση<sup>4</sup>.

Δεν πρόκειται, συνεπώς, για μία «συνηθισμένη» παραβίαση της ελευθερίας του λόγου, καθώς κύριος στόχος της πρακτικής αυτής είναι η φήμωση οποιουδήποτε αντίλογου, χρησιμοποιώντας τον εκφοβισμό και την οικονομική εξάντληση του αντιπάλου και υπονομεύοντας με αυτόν τον

<sup>1</sup> Petra Bárd, Judit Bayer, Ngo Chun Luk, and Lina Vosyliute, 2020, *SLAPP in the EU context*, [link](#) (τ.π. 05.10.2021).

<sup>2</sup> European Centre for Press and Media Freedom, *SLAPP: the background of Strategic Lawsuits Against Public Participation* (τ.π. 10.10.2021).

<sup>3</sup> GW Pring and P Canan, *SLAPPs: Getting Sued for Speaking Out*, Temple University Press 3, 1996.

<sup>4</sup> GW Pring and P Canan, 1992, *Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs): An Introduction for Bench, Bar and Bystanders*, 12 University of Bridgeport Law Review 937.

τρόπο τον ενεργό δημόσιο διάλογο<sup>5</sup>. Σχετίζεται άμεσα με την ολοένα αυξανόμενη τάση ακύρωσης της κριτικής και της πολιτικής συζήτησης, μετατρέποντας μια δημόσια διαφορά σε ιδιωτική εκδίκηση, όπου ο κατηγορούμενος βρίσκεται σε σημαντικά μειονεκτική θέση. Συχνά, άλλωστε, οι αγωγές αυτές βασίζονται σε διαφορούμενες διατάξεις νόμου, ενώ μεταξύ των στρατηγικών που χρησιμοποιούνται για την οικονομική εξουθένωση και κάμψη του ψυχολογικού σθένους των αντιπάλων είναι οι υπερβολικές απαιτήσεις αποζημιώσεων, καθώς και η προβολή ισχυρισμών που προσβάλλουν και τελικώς συντρίβουν τους ακτιβιστές και τις οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών<sup>6</sup>. Επιβάλλοντας αυτά τα βάρη οι ενάγοντες στοχεύουν στο να αποθαρρύνουν τους εναγόμενους, αλλά και οποιονδήποτε άλλο, από το να ασκούν κριτική και να συμμετέχουν στον δημόσιο διάλογο. Το περιβάλλον μιας συγκεκριμένης χώρας μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο γόνιμο για τα SLAPPs. Αυτό εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως το πόσο υψηλό είναι το νομικό κόστος, πόσο «ελαστικοί» είναι οι νόμοι που αφορούν την ελευθερία του λόγου ή το εάν υφίστανται εγγυήσεις (π.χ. αποζημίωση σε περίπτωση κατάχρησης της διαδικασίας). Επομένως, οι συνέπειες των SLAPPs δεν αφορούν μόνο τους κατηγορούμενους, αλλά έχουν αντίκτυπο στην ευρύτερη κοινότητα «κρατώντας όμηρο» τον δημόσιο διάλογο<sup>7</sup>.

Σύμφωνα με τον καθηγητή George W. Pring υπάρχουν τέσσερα κριτήρια, τα οποία πρέπει να πληροί μια αγωγή, για να χαρακτηριστεί ως καταχρηστική<sup>8</sup>:

- 1) Να είναι αστική αγωγή με την οποία ζητείται αποζημίωση ή/και διαταγή,
- 2) Εναγόμενος να είναι κάποια Μη Κυβερνητική Οργάνωση ή άτομο,
- 3) Το ζήτημα να σχετίζεται με το εκλογικό σώμα ή με κάποιο κυβερνητικό όργανο,
- 4) Να αποτελεί θέμα δημοσίου συμφέροντος.

Η πρακτική SLAPP δεν συνίσταται μόνο σε αστικές αγωγές αλλά περιλαμβάνει και ποινικές αξιώσεις. Για παράδειγμα στην Ιταλία οι συκοφαντικές δυσφημίσεις έχουν χρησιμοποιηθεί πολύ συχνά κατά δημοσιογράφων που ασκούν κριτική, κυρίως ασχολούμενοι με ιστορίες και γεγονότα που αφορούν δημόσια πρόσωπα. Εάν ένας δημοσιογράφος δεν μπορεί να υπερασπιστεί τα γραφόμενα και τις δηλώσεις του, τότε μπορεί να βρεθεί υπόχρεος τεράστιων αποζημιώσεων, αλλά να υποστεί και ποινικές κυρώσεις<sup>9</sup>. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Ιταλίδας δημοσιογράφου Amalia De Simone, η οποία έχει δεχτεί τα τελευταία χρόνια πλήθος αγωγών και μηνύσεων, με βασική κατηγορία τη συκοφαντική δυσφήμιση, από επιχειρηματίες και δημόσιους αξιωματούχους, καθώς έφερε στο φως ορισμένες παράνομες δραστηριότητες στις οποίες αυτοί εμπλέκονται. Παρόλα αυτά οι κατηγορίες απορρίφθηκαν από την Εισαγγελία, προτού φθάσουν στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο. Μελετώντας την περίπτωση της Amalia De Simone διαπιστώνεται πως οι καταχρηστικές αγωγές συχνά δεν οδηγούν σε οριστική καταδίκη. Οι ενάγοντες, βεβαίως, το γνωρίζουν αυτό από την αρχή, αφού οι κατηγορίες συνήθως είναι αβάσιμες ή υπερβολικές<sup>10</sup>. Ωστόσο, ξέρουν ακόμα πολύ καλά πως η εκκίνηση της διαδικασίας μιας ενδεχόμενης δίκης είναι αρκετά δαπανηρή και χρονοβόρα. Συνεπώς οι αγωγές αυτές μπορεί να έχουν οδυνηρές συνέ-

<sup>5</sup> T. Anthony, *Quantum of Strategic Litigation – Quashing Public Participation*, 14(2) Australian Journal of Human Rights 1, 2009.

<sup>6</sup> A. Freeman, *The Future of Anti-SLAPP Laws*, SLU Law Journal 26, 2018.

<sup>7</sup> M. Stetson, *Reforming Slapp Reform: New York's Anti-Slapp Statute*, 70 NYU Law Review 1324, 1995.

<sup>8</sup> G.W. Pring, *SLAPPs: Strategic Lawsuits against Public Participation*, 7 Pace Environmental Law Review 3, 1989.

<sup>9</sup> Council of Europe and others, *Hands off press freedom: attacks on media in Europe must not become a new normal*, Platform for the protection of journalism and the safety of journalists/Council of Europe, 2020.

<sup>10</sup> Global Freedom of Expression, *SLAPPs' 5 W's: a background of the Strategic Lawsuits Against Public Participation* (12.07.2018), [link](#) (τ.π. 20.11.2021).

πρεις για τους δημοσιογράφους, αποτρέποντάς τους με αυτόν τον τρόπο να ασκήσουν κριτική ή να αναφέρουν κάτι επιβλαβές για ένα δημόσιο πρόσωπο<sup>11</sup>.

## 2. Η ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Η σπουδαιότητα του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης είναι αδιαμφισβήτητη. Ως ατομικό δικαίωμα είναι άμεσα συνδεδεμένο με την ατομική ελευθερία της συνείδησης και της άποψης<sup>12</sup>. Ωστόσο, η ελευθερία της έκφρασης έχει και ένα γενικό κοινωνικό αντίκτυπο. Συγκεκριμένα, πρόκειται για ένα δικαίωμα-αρωγό στην λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Είναι ένα μέσο διασφάλισης της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών και λογοδότησης των αρχών. Η ελευθερία της έκφρασης συνεπάγεται και ελευθερία της πληροφόρησης και των μέσων ενημέρωσης, ώστε να διασφαλίζεται ο πλουραλισμός των απόψεων και η σωστή διεξαγωγή του δημοσίου διαλόγου. Είναι σαφές, λοιπόν, πως σε μία Ένωση κρατών, όπως η Ευρωπαϊκή, η οποία βασίζεται στις αρχές της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, δεν δύναται το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης να παραβιάζεται και να περιορίζεται παρανόμως.

Το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπει πως τα θεμελιώδη δικαιώματα πρέπει να προστατεύονται από την Ένωση ενώ κατατάσσει τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ στο ίδιο νομικό καθεστώς ισχύος με τις Συνθήκες της Ένωσης. Παράλληλα, προβλέπεται πως τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως αυτά κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ και όπως προκύπτουν από τις συνταγματικές κοινές παραδόσεις των κρατών-μελών, αποτελούν γενικές αρχές του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην υπόθεση *Internationale Handelsgesellschaft* το Δικαστήριο επιβεβαίωσε πως η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο δίκαιο της ΕΕ προήλθε από τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών-μελών<sup>13</sup>, ενώ στην υπόθεση *Wachauf* έκρινε ότι τόσο η Ένωση, όσο και τα κράτη-μέλη οφείλουν να προασπίζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα του ευρωπαϊκού δικαίου<sup>14</sup>. Η Συνθήκη της Λισαβόνας ήταν αυτή που κωδικοποίησε την παραπάνω νομολογία σχετικά με το καθεστώς και τις πηγές των θεμελιωδών δικαιωμάτων του δικαίου της ΕΕ, επισημοποίησε τον Χάρτη ως πηγή δικαίου ισοδύναμης αξίας με τις Συνθήκες, ενώ το άρθρο 51 παρ. 1 του Χάρτη προβλέπει πως αυτός είναι δεσμευτικός τόσο για την ίδια την Ένωση, όσο και για τα κράτη-μέλη της.

Οι πιο συχνές παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων που απορρέουν από τις αγωγές SLAPP αφορούν το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Είναι αδιαμφισβήτητο πως οι αγωγές SLAPP έχουν σκοπό να καταστείλουν το νόμιμο δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, όπως αυτό κατοχυρώνεται στα προαναφερθέντα ευρωπαϊκά νομοθετήματα. Συγκεκριμένα, τόσο τα άρθρα 6,7,8,10 και 11 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, όσο και το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ προστατεύουν σε υπερεθνικό επίπεδο την ελευθερία της έκφρασης και τις επιμέρους εκφάνσεις της<sup>15</sup>. Εκθέσεις και μελέτες ευρωπαϊκών οργάνων επιβεβαίωσαν διάφορες ανησυχίες σχετικά με ορισμένες εθνικές νομοθεσίες για τη συκοφαντική δυσφήμιση ενώ κατέληξαν στην ανάγκη για περαιτέρω έρευνα όσον αφορά τις αγωγές SLAPP<sup>16</sup>. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επε-

<sup>11</sup> Sofia Verza, *SLAPP: the background of Strategic Lawsuits Against Public Participation*, 2020, [link](#) (τ.π. 08.10.2021).

<sup>12</sup> Βλ. διατύπωση του άρθρου 19 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, καθώς και του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ.

<sup>13</sup> Case 11/70, *Internationale Handelsgesellschaft*, 1970, ECR 1125.

<sup>14</sup> Case C-5/88, *Wachauf*, 1989, ECR 2609.

<sup>15</sup> Στη Ελλάδα η ελευθερία της έκφρασης προστατεύεται από το άρθρο 14 παρ. 1 του Συντάγματος. Στο ίδιο άρθρο κατοχυρώνεται και η ελευθερία του Τύπου.

<sup>16</sup> *European Parliament resolution of 19 April 2018 on protection of investigative journalists in Europe: the case of*

σήμανε τη δυνατότητα εφαρμογής ποικίλων διεθνών και ευρωπαϊκών νομοθετημάτων σχετικών με την ελευθερία της έκφρασης, ώστε να υπάρξει όσο το δυνατόν πληρέστερη και αποτελεσματικότερη προστασία των δημοσιογράφων και ερευνητών στην Ευρώπη και να διασφαλιστεί ο πλουραλισμός των μέσων ενημέρωσης στην Ένωση<sup>17</sup>.

Από τον Φεβρουάριο του 2018 μία ομάδα Ευρωβουλευτών έχει ζητήσει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συνταχθεί Οδηγία κατά των SLAPPs, η οποία θα δίνει τη δυνατότητα στους δημοσιογράφους να ζητούν την ταχεία απόρριψη τέτοιων αγωγών και να δημιουργηθεί ένα ταμείο για την οικονομική υποστήριξη ομάδων των μέσων μαζικής ενημέρωσης που αντιστέκονται σε τέτοιες αγωγές. Επιπλέον, οι Ευρωβουλευτές έχουν προτείνει και τη δημιουργία ενός μητρώου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο οποίο θα καταχωρούνται οι επιχειρήσεις που προβαίνουν σε στρατηγικές και κακόβουλες αγωγές. Για τον λόγο αυτό συστάθηκε το Μάρτιο του 2021 το Expert Group Against SLAPP, το οποίο θα παρέχει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ειδικές γνώσεις και πρακτική εμπειρία για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου, που απειλεί την δημοκρατία και την ελευθερία του λόγου<sup>18</sup>. Με τη λήψη νομοθετικών και μη μέτρων θα καταφέρει η Ευρωπαϊκή Ένωση να σταματήσει την λογοκρισία και τη φήμωση του Τύπου προς όφελος των ισχυρών.

Ένας από τους λόγους που ώθησαν τους Ευρωβουλευτές σε αυτή την πρόταση ήταν η περίπτωση της δημοσιογράφου από τη Μάλτα Daphne Caruana Galizia, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, δολοφονήθηκε έπειτα από έκρηξη στο αυτοκίνητό της τον Οκτώβριο του 2017. Η Caruana Galizia αποκάλυψε ορισμένα περιστατικά ξεπλύματος χρημάτων και διαφθοράς, στα οποία εμπλέκονταν επιφανή πρόσωπα και επιχειρήσεις. Βασικός πρωταγωνιστής σε αυτά τα συμβάντα ήταν το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα Pilatus Bank, το οποίο προσπαθούσε με διάφορους τρόπους να σταματήσει τη δημοσίευση των ερευνών της δημοσιογράφου<sup>19</sup>. Τη στιγμή της δολοφονίας της, μάλιστα, η Caruana Galizia μνηύθηκε από την Pilatus Bank με την κατηγορία της συκοφαντικής δυσφήμισης<sup>20</sup>. Μετά την υπόθεση αυτή, στη Μάλτα αποποινικοποιήθηκε η συκοφαντική δυσφήμιση, ωστόσο δεν υπήρξε καμία πρόβλεψη και μέριμνα για τη νομική αντιμετώπιση της πρακτικής SLAPP, παρόλο που έπειτα από έρευνες που ακολούθησαν τη δολοφονία της Caruana Galizia, διαπιστώθηκε πως διάφορες επιχειρήσεις απειλούσαν συστηματικά με αγωγές κάποια Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, με σκοπό να σταματήσουν να αποκαλύπτουν παράνομες δραστηριότητες τους και να τους εκθέτουν στον δημόσιο βίο<sup>21</sup>. Παρόμοια περιστατικά σχετικά με την παραβίαση του δικαιώματος στην έκφραση και τις πρακτικές εκφοβισμού που χρησιμοποιούνται για αυτήν, εντοπίζονται και σε άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης<sup>22</sup>.

Ήδη σε γενικό σχόλιο από το 2017 η Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων ανέλυσε την υποχρέωση των κρατών να προστατεύουν τα άτομα που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους από παρεμβάσεις τρίτων, επιβάλλοντας θετικό καθήκον στα κράτη να

Slovak journalist Ján Kuciak and Martina Kušnírová, 2018/2628(RSP).

<sup>17</sup> European Parliament resolution of 3 May 2018 on media pluralism and media freedom in the European Union, 2017/2209(INI).

<sup>18</sup> Χ. Βρεττού, Το φαινόμενο SLAPP: Η πρωτοβουλία την Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης, 2021 [link](#) (τ.π. 12.10.2021).

<sup>19</sup> Juliette Garside, Murdered Maltese reporter faced threat of libel action in UK, The Guardian, 2018, [link](#) (τ.π. 21.11.2021).

<sup>20</sup> Alice Taylor, Lawsuits that cripple journalists: Malta a protagonist in debate on press freedoms, The Shift News, 2019 [link](#) (τ.π. 21.11.2021).

<sup>21</sup> Manuel Delia, Pilatus Bank bullies the local press. We will not be silenced, Truth be Told, 2017, [link](#) (τ.π. 04.10.2021).

<sup>22</sup> Jurgen Balzan, Government should have sought advice to protect journalists – lawyers, The Shift News, 2018, [link](#) (τ.π. 04.10.2021).

δημιουργούν ένα νομικό πλαίσιο που θα εγγυάται και θα προστατεύει την ανεμπόδιστη απόλαυση των δικαιωμάτων από τους πολίτες τους<sup>23</sup>. Παράλληλα, στις κατευθυντήριες αρχές των Ηνωμένων Εθνών για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα επιβάλλεται ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως ένα οικουμενικό πρότυπο αναμενόμενης συμπεριφοράς για όλες τις επιχειρήσεις, όπου κι αν λειτουργούν αυτές.

Οι κανονισμοί κατά του SLAPP μπορούν επίσης να βασίζονται σε διεθνείς και περιφερειακές αρχές που προστατεύουν την ελευθερία της έκφρασης και του λόγου, όπως το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, καθώς και βάσει του άρθ. 19 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα<sup>24</sup>.

### 3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΔΔΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ SLAPP

Επιπλέον, στον ευρωπαϊκό χώρο η νομολογία μπορεί να αποτελέσει νομική βάση για τη σύνταξη Κανονισμών κατά του SLAPP. Για παράδειγμα στην υπόθεση *Handyside v United Kingdom* (1976), το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επεσήμανε πως «μία δημοκρατική κοινωνία πρέπει να ανεχθεί και εκείνες τις ιδέες που προσβάλλουν, συγκλονίζουν ή ενοχλούν το κράτος ή οποιοδήποτε μέρος του πληθυσμού». Επίσης, στην υπόθεση *Steel Morris v United Kingdom* (2005), το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παράβαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ. Συγκεκριμένα, οι αιτούντες, οι οποίοι ήταν μέλη της London Greenpeace, κλήθηκαν να καταβάλλουν αποζημίωση 40.000 ευρώ για βλάβη στη φήμη της εταιρείας McDonalds, εξαιτίας ενός φυλλαδίου που κυκλοφόρησε με τίτλο «Τι συμβαίνει με τα McDonald's;»<sup>25</sup>. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, η παραβίαση προήλθε από την ανικανότητα του κράτους να εγγυηθεί νομική βοήθεια στους ακτιβιστές, που ήταν άτομα με χαμηλό εισόδημα, έναντι μίας από τις πλουσιότερες εταιρείες στον κόσμο.

Σήμερα, ελλείψει Κανονισμών κατά του SLAPP, κάποιοι κατηγορούμενοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις δωρεάν νομικές υπηρεσίες, που προσφέρουν ορισμένοι δικηγόροι σε εκείνους τους ανθρώπους που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα νομικής υπεράσπισης. Ωστόσο, οι Κανονισμοί κατά του SLAPP είναι αναγκαίοι, όχι μόνο για την αντιμετώπιση της οικονομικής εξουθένωσης των εναγομένων, αλλά και για να διασφαλιστεί η ελευθερία τους να συμμετέχουν στον δημόσιο διάλογο και να εκφράζουν την κριτική τους, χωρίς να φοβούνται πως θα βρεθούν αντιμέτωποι με τέτοιου είδους «ενοχλητικές» αγωγές.

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η πρακτική SLAPP έχει σκοπό να καταστείλει το νόμιμο δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης, όπως αυτό κατοχυρώνεται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ΕΣΔΑ.

Το ΕΔΔΑ επεσήμανε πως τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν τη θετική υποχρέωση να προστατεύουν την ελευθερία των πλουραλιστικών μέσων ενημέρωσης και να διευκολύνουν τη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για τη συμμετοχή στον δημόσιο διάλογο<sup>26</sup>. Δεδομένης, μάλιστα, της έκτασης του προβλήματος του SLAPP ο Επίτροπος του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα εξέδωσε σχόλιο για την πρακτική αυτή, όπου υπο-

<sup>23</sup> European Parliament resolution of 3 May 2018 on media pluralism and media freedom in the European Union, 2017/2209(INI).

<sup>24</sup> Tarlach McGonagle et al, *The Safety of Journalists and the Fighting of Corruption in the EU*, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, Directorate-General for Internal Policies, PE 655.187, 2020. [link](#) (τ.π. 21.11.2021).

<sup>25</sup> *Steel and Morris v United Kingdom*, 2005, 41 EHRR 22.

<sup>26</sup> *Jafarov v Azerbaijan*, 2017, 67 EHRR 35.

γραμμίστηκε ότι «τα SLAPPs αποτελούν σημαντική απειλή για την ελευθερία της έκφρασης»<sup>27</sup>. Παράλληλα, παρατηρείται τα τελευταία χρόνια μια αύξηση του αριθμού των αβάσιμων και καταχρηστικών αγωγών στον ευρωπαϊκό χώρο. Συγκεκριμένα, οι αγωγές αυτές έχουν ασκηθεί από πλούσιους και ισχυρούς ιδιώτες ή δημόσιους φορείς για να εκφοβίσουν τους δημοσιογράφους και να τους αναγκάσουν να εγκαταλείψουν τις έρευνές τους. Το ΕΔΔΑ, μάλιστα, στη υπόθεση *Independent Newspapers (Ireland) Limited v Ireland* έκρινε ότι «οι αναποτελεσματικές εσωτερικές εγγυήσεις έναντι δυσανάλογων αποζημιώσεων σε αγωγές δυσφήμισης μπορεί να συνιστούν παραβίαση ελευθερίας της έκφρασης»<sup>28</sup>.

Το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ, το οποίο αφορά στο δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, μπορεί να δεχτεί περιορισμούς από τον νόμο, αρκεί με αυτό τον τρόπο να επιδιώκεται κάπως νόμιμος και δημοκρατικός σκοπός. Υπάρχει, εξάλλου, μία εγγενής σύγκρουση του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης και του δικαιώματος στη φήμη, γι' αυτό και το ΕΔΔΑ τονίζει πως θα πρέπει να γίνεται μία πολύ προσεκτική στάθμιση αυτών με βάση την αρχή της αναλογικότητας. Στην υπόθεση *Falzon v Malta* το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος του αιτούντος δυνάμει του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ, καθώς τα εθνικά δικαστήρια δεν κατάφεραν να επιτύχουν μια δίκαιη εξισορρόπηση μεταξύ της ελευθερίας της πολιτικής έκφρασης και του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή<sup>29</sup>. Ο ουσιαστικός ρόλος του ελεύθερου τύπου, εξάλλου, είναι να διασφαλίζει την ορθή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Επιπλέον, το ΕΔΔΑ υπογράμμισε πως πρέπει να γίνει μια βασική διάκριση μεταξύ της απλής αναφοράς λεπτομερειών της ιδιωτικής ζωής κάποιου και της αναφοράς γεγονότων που θα μπορούσαν να συμβάλλουν σε μία ευρύτερη δημόσια συζήτηση.

Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο στην υπόθεση *Olafsson v Iceland* διαπίστωσε πως το εθνικό δικαστήριο απέτυχε να σταθμίσει ορθά τα αντικρουόμενα δικαιώματα, δεδομένης της συνάφειας του εν λόγω ζητήματος με τον δημόσιο βίο, καθώς αφορούσε την ψηφοφορία για τα μέλη της Συνταγματικής Συνέλευσης<sup>30</sup>. Επομένως, για ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος δεν θα πρέπει να υπάρχει η απειλή των αγωγών για συκοφαντική δυσφήμιση, οι οποίες στοχεύουν να περιορίσουν το δικαίωμα του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ, ειδικά όταν οι ενδιαφερόμενοι είναι, μεταξύ άλλων, πρόσωπα ανοιχτά στη δημόσια κριτική, όπως οι πολιτικοί. Και στην υπόθεση *Morice v France* το Δικαστήριο επεσήμανε πως ο περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης δεν είναι επιτρεπτός σε θέματα δημοσίου συμφέροντος<sup>31</sup>.

### III. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ SLAPP ΕΚΤΟΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Οι κανονισμοί κατά της πρακτικής SLAPP αποσκοπούν στην αποφυγή κατάθεσης ενοχλητικών αγωγών. Συνήθως επιτρέπουν την πρόωρη απόρριψη τέτοιων αγωγών, πληρώνοντας τα δικαστικά έξοδα του εναγομένου, ενώ προβλέπουν και ορισμένα μέτρα ως «ποινή» σε περίπτωση κατάχρησης, όπως η επιβολή προστίμου στον ενάγοντα. Το πιο δύσκολο κομμάτι στη σύνταξη αυτών των νομοθετημάτων είναι η στόχευση των καταχρηστικών αγωγών και των υπερβολικών απαιτήσεων να μην θίγουν τα δικαιώματα όσων έχουν νόμιμες αξιώσεις.

Τα νομοθετήματα κατά του SLAPP είναι πιο ανεπτυγμένα στις έννομες τάξεις των Η.Π.Α., του

<sup>27</sup> Council of Europe, CoE Commissioner for Human Rights issues a Human Rights Comment on SLAPPs, 2020, (τ.π. 07.10.2021).

<sup>28</sup> *Independent Newspapers (Ireland), Limited v Ireland*, (Application no. 28199/15).

<sup>29</sup> *Falzon v Malta*, 2018, 67 EHRR 34.

<sup>30</sup> *Olafson v Iceland*, 2018, 67 EHRR 19.

<sup>31</sup> *Morice v France*, 2016, 62 EHRR 1.

Καναδά και της Αυστραλίας, όπου εντοπίζονται κυρίως στον χώρο του περιβαλλοντικού δικαίου. Αντιθέτως, στην Ευρώπη η πρακτική αυτή δεν τυγχάνει της αναγνώρισης και της αντιμετώπισης που πρέπει, καθώς δεν δίνεται ιδιαίτερη σημασία στη χρήση ή στον αντίκτυπό της στην ευρύτερη κοινωνία. Η διαφορά αυτή υπάρχει κυρίως λόγω του διαφορετικού τρόπου εξέτασης του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης στα έννομα συστήματα των χωρών. Στις Η.Π.Α. η ελευθερία του λόγου προστατεύεται ως σχεδόν απόλυτο δικαίωμα από την Πρώτη Τροπολογία. Αντιθέτως, στην Ευρώπη γίνεται στάθμιση μεταξύ αυτού του θεμελιώδους δικαιώματος με τα άλλα δικαιώματα, όπως προβλέπεται στο άρθρο 10 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Παρόλα αυτά, είναι αδιαμφισβήτητο ότι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, και όσον αφορά το SLAPP, τα δικαιώματα πρόσβασης στα δικαστήρια και ελευθερίας της έκφρασης αποτελούν βασικό χαρακτηριστικό μιας έννομης τάξης που βασίζεται στην αρχή του κράτους δικαίου, όπως αυτή των κρατών-μελών της ΕΕ. Επιπλέον, στο πλαίσιο της έννομης τάξης της ΕΕ, μια ενεργή Κοινωνία των Πολιτών συμβάλλει στον απαραίτητο έλεγχο για τη διασφάλιση και άλλων χαρακτηριστικών μιας διευρυμένης αντίληψης για το κράτος δικαίου, όπως η πρόληψη της διαφθοράς και η διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη<sup>32</sup>.

Επιπροσθέτως, η ελεύθερη ροή πληροφοριών και ιδεών ως αρχή βρίσκεται στο επίκεντρο της έννοιας της δημοκρατίας, η οποία απαιτεί όλα τα άτομα μιας κοινότητας να μπορούν να συμμετέχουν αποτελεσματικά στη λήψη αποφάσεων και στην απόδοση ευθυνών σε αυτούς που σφάλλουν και παραβιάζουν τα δικαιώματα των άλλων κοινωνιών. Για τον λόγο αυτό, είναι αναγκαίο να διασφαλιστεί ο πλουραλισμός στον δημόσιο χώρο, έτσι ώστε οι πολίτες να μπορούν να συμμετέχουν στις αποφάσεις που τους επηρεάζουν και να απαιτούν από τις κυβερνήσεις να λογοδοτούν για τις πράξεις τους.

## **A. Η.Π.Α.**

Η νομοθεσία αλλά και η νομολογία έχει εξελιχθεί ραγδαία στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού και πλέον το SLAPP αναγνωρίζεται ως παραβίαση των δικαιωμάτων των πολιτών σύμφωνα με την Πρώτη Τροπολογία, η οποία αφορά στην ελευθερία του λόγου. Μετά τις πρώτες μελέτες για την πρακτική SLAPP στις Ηνωμένες Πολιτείες κατέστη σαφές πως το πιο προβληματικό χαρακτηριστικό των αγωγών αυτών ήταν το ψυχολογικό και οικονομικό αντίκτυπο που προκλήθηκε από αυτές τις μακροχρόνιες δικαστικές δοκιμασίες, οι οποίες ουσιαστικά είχαν ως αποτέλεσμα τον εκφοβισμό των εναγομένων. Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου οι αγωγές απορριφθήκαν, οι ενάγοντες είχαν καταφέρει να κάμψουν την ψυχολογία των εναγομένων και τελικά να καταστείλουν τον έλεγχο των πράξεων τους από τους τελευταίους<sup>33</sup>.

Ήδη από τη δεκαετία του 1980 τα αμερικανικά δικαστήρια διαπίστωσαν την ανάγκη για διάκριση μεταξύ των αγωγών που είχαν νόμιμη αξίωση και των κακόβουλων αγωγών που απλώς αποσκοπούσαν στον περιορισμό των δικαιωμάτων της Πρώτης Τροπολογίας, δηλαδή το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα αναφοράς στις Αρχές. Στην υπόθεση *ROME το Ανώτατο Δικαστήριο του Κολοράντο* απεφάνθη ότι αυτοί οι τύποι αγωγών είναι αβάσιμοι και μπορούν να προκαλέσουν δυσμενείς συνέπειες στην κοινωνία και τον συσχετισμό των μελών της<sup>34</sup>. Το Δικαστήριο για να μην προβεί στην πρόωρη απόρριψη της υπόθεσης, θέλησε

<sup>32</sup> L. Bergelson, *The Need for a Federal Anti-SLAPP Law in Today's Digital Media Climate*, 42 Colum JL & Arts 213, 2019.

<sup>33</sup> P. Shapiro, *SLAPPs: Intent or Content? Anti-SLAPP Legislation Goes International*, 19(1) Review of European Community & International Environmental Law 14, 2020.

<sup>34</sup> *Protect Our Mountain Environment, Inc v District*, Court 677 P2d 1361, Colorado, 1984.



να δει αν η αγωγή πληροί τρία βασικά κριτήρια, ώστε να μην θεωρηθεί κακόβουλη: ο ενάγων να αποδείξει πως οι ενέργειες των εναγομένων είναι άνευ νομικής ή πραγματικής βάσης, ότι ο κύριος σκοπός του εναγομένου ήταν να παρενοχλήσει τον ενάγοντα, και ότι οι ενέργειες αυτές επηρεάζουν τα νόμιμα συμφέροντα του ενάγοντος<sup>35</sup>.

Τη δεκαετία του 1990 οι νομοθέτες αντιλήφθηκαν την ανάγκη να υπάρξει ένα νομοθετικό πλαίσιο το οποίο θα ρύθμιζε τις περιπτώσεις SLAPP και θα προέβλεπε διορθωτικά μέτρα, όπως πρόωπη απόρριψη της αγωγής ή αποζημίωση στους εναγομένους. Ωστόσο, ο ορισμός για τις περιπτώσεις που αποτελούν SLAPP και κατά συνέπεια το ακριβές πεδίο προστασίας του νομοθετήματος ποικίλει από Πολιτεία σε Πολιτεία. Για παράδειγμα στην Πολιτεία της Νέας Υόρκης η νομοθεσία κατά του SLAPP παρέχει έναν αρκετά «στενό» ορισμό, σύμφωνα με τον οποίο ο ενάγων μπορεί να είναι μόνο αιτών του Δημοσίου ή δικαιούχος άδειας<sup>36</sup>.

Από τότε έως σήμερα, τα αμερικανικά δικαστήρια έχουν δώσει ιδιαίτερη σημασία στην έννοια «ζήτημα δημοσίου συμφέροντος» και έχουν καταλήξει πως υποθέσεις δημοσίου συμφέροντος είναι αυτές που αφορούν δημόσια πρόσωπα, πολιτικό βίο ή θέματα ευρύτερου δημοσίου ενδιαφέροντος<sup>37</sup>. Πλέον η νομολογία τάσσεται υπέρ τη θέσπισης μιας ομοσπονδιακής νομοθεσίας κατά του SLAPP, που θα είναι κοινή για όλες τις Πολιτείες. Το τελευταίο νομοσχέδιο που υπεβλήθη το 2020 για έγκριση στο Κογκρέσο χαρακτήριζε το SLAPP ως «κατάχρηση της δικαστικής διαδικασίας που σπαταλά τους δικαστικούς πόρους» λόγω του ότι οι αγωγές αυτές είναι ως επί το πλείστον «αβάσιμες και αντισυνταγματικές»<sup>38</sup>. Το νομοσχέδιο επιδιώκει να καθιερώσει μία ομοιόμορφη προστασία έναντι στο SLAPP και να προστατεύσει το δικαίωμα ελευθερίας της έκφρασης σε θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος.

## B. ΚΑΝΑΔΑΣ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Το Common Law και οι άλλες δικαιοδοσίες εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών έχουν αναγνωρίσει το SLAPP και έχουν θεσπίσει νομοθεσία κατά αυτού. Υπάρχουν και έννομες τάξεις που, ελλείψει νομοθετημάτων, έχουν δώσει ιδιαίτερα έμφαση στην επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ της ελευθερίας έκφρασης και άλλων δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή ή την φήμη.

Στην Αυστραλία, το ζήτημα του SLAPP αναδείχθηκε ως συνέπεια της γνωστής υπόθεσης *Gunns*, όπου η μεγαλύτερη εταιρεία ξυλείας της Αυστραλίας μήνυσε ακτιβιστές και ΜΚΟ για τη δράση τους σχετικά με την προστασία των δασών στην Τασμανία<sup>39</sup>. Μετά τη δημοσιότητα που έλαβε η υπόθεση αυτή, ξεκίνησαν οι διαδικασίες για τη θέσπιση νομοθετήματος για την προστασία της συμμετοχής του κοινού στον δημόσιο διάλογο. Η νομοθετική αυτή πράξη επικρίθηκε, διότι απέτυχε να υιοθετήσει μια πιο αποτελεσματική προσέγγιση και να επικεντρωθεί στην έννοια του «ακατάλληλου σκοπού» της αγωγής, ο οποίος ορίζεται ως αποθάρρυνση συμμετοχής του κοινού και οικονομική εξάντληση του εναγομένου, ως τιμωρία για την κριτική που άσκησε στον ενάγοντα<sup>40</sup>.

Η περίπτωση του Καναδά είναι ένα παράδειγμα επιτυχούς αντιμετώπισης της πρακτικής SLAPP.

<sup>35</sup> Ibid, par. 1368-1369.

<sup>36</sup> *New York Civil Practice Law and Rules*, r 3211.

<sup>37</sup> S. Brown and M Goldowitz, *The Public Participation Act: A Comprehensive Model Approach to End Strategic Lawsuits Against Public Participation in the USA*, 19(1), 2010.

<sup>38</sup> 116 H.R.7771, 2020.

<sup>39</sup> *Gunns v Marr & Ors*, Supreme Court of Victoria 9575 of 2004.

<sup>40</sup> G. Ogle, *Anti-SLAPP reform in Australia*, 19(1) *Review of European Community & International Environmental Law* 35, 2010.

Τη δεκαετία του 1990 οι υποθέσεις *Daishowa Inc v Friends of the Lubicon*<sup>41</sup> και *Fraser v Corp of District of Saanich*<sup>42</sup> αναγνωρίστηκαν ως αγωγές που στόχευαν στον περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης στον δημόσιο βίο και βασιζόνταν σε ασήμαντες και υπερβολικές αξιώσεις. Η τελευταία παρατήρηση ήταν αυτή που ώθησε την канаδική νομολογία να χαρακτηρίσει ως αβάσιμη την αγωγή, η οποία «εκφοβίζει τους πολίτες που συμμετέχουν σε διαδικασίες σχετικά με τον δημόσιο βίο ή τη λήψη δημοσίων αποφάσεων». Κατόπιν αυτών, η νομοθεσία που έχει θεσπιστεί κατά του SLAPP στο Κεμπέκ και το Οντάριο παρέχει επιτάχυνση των μηχανισμών απόρριψης μιας αγωγής SLAPP<sup>43</sup>. Νομοθεσία του Κεμπέκ, μάλιστα, παρέχει ίσως τον σαφέστερο ορισμό στην ήδη υπάρχουσα νομοθεσία για τις περιστάσεις κατά τις οποίες ένα δικαστήριο μπορεί να εφαρμόσει μέτρα κατά του SLAPP. Το άρθρο 51 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας του Κεμπέκ προβλέπει πως «Τα δικαστήρια μπορούν ανά πάσα στιγμή, κατόπιν αιτήσεως ή αυτεπαγγέλτως, να δηλώσουν πως μία αγωγή είναι καταχρηστική. Ανεξάρτητα από την πρόθεση, η κατάχρηση της διαδικασίας μπορεί να συνίσταται σε αγωγές ή ισχυρισμούς, που είναι σαφώς αβάσιμοι, επιπόλαιοι ή σκοπεύουν να γίνουν ενοχλητικοί. Μπορεί επίσης να συνίσταται σε ενέργειες που δημιουργούν προκατάληψη σε βάρος άλλου ατόμου, προσπαθώντας με αυτό τον τρόπο να περιορίσει την ελευθερία της έκφρασης αυτού στον δημόσιο διάλογο»<sup>44</sup>.

Ενώ στο άρθρο 3 παρ. 1 του Κώδικα δίνεται ένας συνοπτικός ορισμός των αγωγών SLAPP. Συγκεκριμένα προβλέπει πως «η καταχρηστική αγωγή κατά της συμμετοχής του κοινού αναφέρεται σε αξιώσεις που προκύπτουν από τη δημόσια συμμετοχή του κατηγορουμένου σε θέματα δημοσίου συμφέροντος και είναι προδήλως αβάσιμες ή χαρακτηρίζονται από στοιχεία ενδεικτικά κατάχρησης δικαιωμάτων ή νόμων περί δικαστικών διαδικασιών». Ο παραπάνω ορισμός αναφέρεται σε «θέματα δημοσίου συμφέροντος», τα οποία περιλαμβάνουν «κάθε πολιτική, κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική ή άλλη ανησυχία»<sup>45</sup>. Η διαπίστωση αυτή φαίνεται να είναι σύμφωνη με τους ορισμούς για το «δημόσιο συμφέρον» που παρουσιάζει η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, καθώς και με την παρατήρηση πως η ύπαρξη ασυμμετρίας ισχύος στον δημόσιο βίο έχει ως αποτέλεσμα η «ιδιωτική διακυβέρνηση» να λειτουργεί όπως το κράτος<sup>46</sup>.

#### IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι σαφές πως η πρακτική SLAPP συνιστά μία έμμεση παραβίαση του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης. Οι καταχρηστικές αυτές αγωγές, που έχουν ως στόχο τον εκφοβισμό και την οικονομική εξουθένωση των προσώπων που συμμετέχουν στον δημόσιο διάλογο, πλήττουν το δημοκρατικό πολίτευμα και την αρχή του κράτους δικαίου. Την απειλή που συνιστά το φαινόμενο αυτό για τον δημόσιο διάλογο έχουν συνειδητοποιήσει αρκετές έννομες τάξεις, οι οποίες έχουν προβεί στη θέσπιση νομοθετημάτων, τα οποία παρέχουν την απαιτούμενη προστασία στα πρόσωπα που κινδυνεύουν από τέτοιου είδους κακόβουλες και καταχρηστικές αγωγές.

Στον ευρωπαϊκό χώρο δεν λήφθηκαν εγκαίρως τα απαιτούμενα μέτρα ενάντια στην πρακτική

<sup>41</sup> *Daishowa Inc v Friends of the Lubicon*, 1998, 158 DLR (4th) 699 (Ont Gen Div).

<sup>42</sup> *Fraser v Corp of District of Saanich*, 1999, BCJ 3100 (BCSC).

<sup>43</sup> B. Sheldrick, *Blocking Public Participation: The Use of Strategic Litigation to Silence Political Expression*, Wilfrid Laurier University Press, 2014.

<sup>44</sup> *Quebec Code of Civil Procedure*, Arts 51.

<sup>45</sup> Laurent Warzoulet, *The EEC/EU as an Evolving Compromise between French Dirigism and German Ordoliberalism (1957-1995)*, *Journal of Common Market Studies* 77-93, 2019.

<sup>46</sup> *Independent Newspapers (Ireland), Limited v Ireland*, (Application no. 28199/15).

αυτή. Το τελευταίο διάστημα, ωστόσο, έχει ξεκινήσει να οργανώνεται η νομοθετική παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία θα θέσει φραγμούς στην άσκηση των στρατηγικών αγωγών και θα προστατεύσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο όσους απειλούνται από αυτές, εξαιτίας της κριτικής που ασκούν για ζητήματα δημοσίου συμφέροντος. Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου σχετικά με τις αγωγές SLAPP μπορεί να συνδράμει στον τρόπο που θα συνταχθούν τα εν λόγω νομοθετήματα, καθώς και στην οργάνωση του περιεχομένου των ορισμών και των διαδικασιών που θα προβλέπουν. □